

Dansens og musikkens rødder 54

Lidt om hopsa og især trykte hopsa melodier og deres udbredelse – 1

af Ole Skov

I dag danser vi i folkedanserforeningerne fortrinsvis danse, der er indsamlet forskellige steder i landet i første halvdel af 1900-tallet. Dansene har rødder i 1800-tallets danserepertoire, men ligeegyldigt hvor i landet eller i hvilket samfundslag, man dengang dansede, var det samme dansetyper. Dansestilen og dermed udførelsen var dog afhængig af i hvilket miljø, der blev danset.

Da der blandt vore folkedanse findes mange hopsa-danse eller danse, hvori der indgår hopsatrin, kan man forvente, at hopsa var kendt i det meste af 1800-tallet og i alle samfundslag. Måske ikke helt så kendt som valsen men dog ret udbredt.

Som de fleste nok allerede ved, er hopsa betegnelsen på en runddans fortrinsvis til melodier i 2/4 takt men også engang imellem i 6/8 takt. Dette i modsætning til vals, der danses til melodier i 3/4 eller 3/8 takt. For 175-200 år siden betød 'vals' egentlig bare runddans, hvorfor man da også kaldte hopsa for hopsvals, hopsvalzer, hopsavals og i forbindelse med engelskdanse (rækkedanse) også hopsanglaise.

Først satte jeg mig for at undersøge, om min forventning nu også var rigtig, nemlig at hopsa var en ret udbredt dans i hele 1800-tallet. Jeg begyndte derfor med trykte noder og tog udgangspunkt i 'Dansk Musikfortegnelse' del 1, der er et værk over trykte danske noder fra perioden 1750 til 1854¹. Musikfortegnelsen er opbygget på grundlag af mange bibliotekers og arkivers nodesamlinger, af musikforlagernes kataloger samt af annonceringer af nodeudgivelser, og da fortegnelsen ikke er lavet løbende i samtiden, er der helt sikkert mangler.

Dan Fog (1919-2000), der har udarbejdet fortegnelsen, har arbejdet på den i mange år og gjort sig store anstrengelser for at indsamle alle informationer, der måtte være tilgængelige om trykte danske noder. Som nodeantikvar har han desuden selv haft mange af udgivelserne i 'hånden' og havde selv en stor samling. Han var derfor helt sikkert én af dem, der

viste mest om emnet. Så selv om han i forordet skriver at 'mit formål har ikke været at gennemføre en nøjagtig katalogisering men blot en entydig praktisk registrering', må manglerne antages ikke at have betydning i den store sammenhæng, hvorfor de heller ikke kan ændre væsentligt ved helhedsbilledet omkring danske nodeudgivelser.

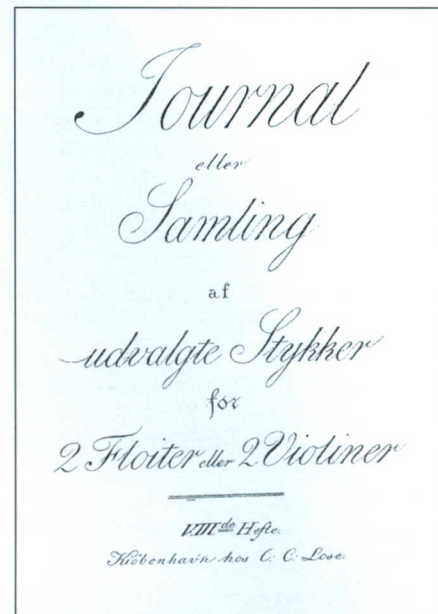
Jeg troede altså, at jeg i fortegnelsen kunne finde en masse hopsa-melodier og ud fra disse lave en fordeling på årstal og dermed få et fingerpeg om, hvornår dansen havde været mest populær.

Jeg blev overrasket, for min analyse viste, at der *eksklusive* H. C. Lumbyes (1810-1874) værker var ca. 5000 trykte melodier i musikfortegnelsen. Heraf er omkring halvdelen dansemelodier, men jeg fandt kun 15, der faldt ind under gruppen hopsa-danse. Dette svarer til langt under 1 % af dansemelodierne. Til sammenligning var der omkring 300 valse eller gesvind valse og 130 polkaer.

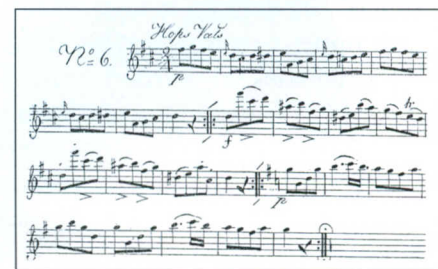
Jeg fandt følgende hopsa-melodier:
6 hopsanglaiser fra 1812,
2 hopsavalse fra 1829 og 2 fra 1830,
1 hopsgalop fra 1830,
3 'gallopader eller hopsavalse' fra 1834
og en hopsa galop fra 1852.

De værker, jeg undersøgte, var fortrinsvis enkelttryk eller små hæfter af samme komponist. Der udkom imidlertid i samme periode også småsamlinger og notetidsskrifter med blandet indhold og af forskellige komponister. Disse var for eksempel: 'Musikalsk Musæum – Udvalg af danse, sange og andre musikstykker' og 'Jule- og Nytaarsgaver for Pianofortespillere'. Melodiindholdet i disse udgivelser er kun delvist angivet i musikfortegnelsen, hvorfor der **kan** være flere hopsa melodier, end jeg fandt. Der er ca. 100 af disse samlinger og tidsskrifter, som indeholder dansemelodier. Jeg lavede derfor stikprøver på 7-8 af dem, men ud af mere end hundrede melodier fandt jeg kun 1 hops valse fra 1819 og 6 hops valse fra

1830, hvor en af dem blot var en anden udgave af en af melodierne på listen tidligere i artiklen Med al sandsynlighed ændrer disse udgivelser altså ikke på det, at der ikke er trykt særlig mange hopsaer i perioden fra 1750 til 1854.

Forside af nodehæfte fra 1819

'Hops Vals' fra 1819.

Jeg havde fundet i alt 22 hopsaer ud af mere end 3000 dansemelodier – et ret magert udbytte.

Jeg valgte så at undersøgte H. C. Lumbyes værker, som jeg havde undtaget i første omgang, da jeg mente, han burde

Fra Pressen er udkommet:
Et Hefte nye moderne Dandse for Pianoforte: Vals af Beethoven, 3 Galopader eller Hopsvalse af H. C. Lumbye og 3 dito af Kalliwoda, koster 32 ff. og faaes i Schoubyes Musik-Handel og hos Forlæggeren E. D. Milde, Stormgaden 203, 2den Sal.

Annoncering af dansene i 1834.

behandles for sig selv. Han var vel nok Danmarks flittigste dansekomponist, og komponerede omkring 500 melodier, der næsten alle er dansemelodier.

Hopsaen var bestemt ikke Lumbyes favorit dansetype, det var derimod galoppen. Han komponerede kun 6 hopsaer, men pudsigt nok var de først trykte kompositioner af H. C. Lumbye '3 gallopader eller hopsvalse'. De udkom i 1834 sammen med de '3 gallopader eller hopsvalse', som er nævnt tidligere i artiklen.

I Adresseavisen den 6. oktober 1834 stod der, at der var udkommet:

'Et hefte nye moderne Dandse for Pianoforte: Vals af Beethoven, 3 Gallopader eller Hopsvalse af H. C. Lumbye og 3 dito af Kalliwoda, koster 32 sk. og faaes i Schoubyes Musik-Handel og hos Forlæggeren C. D. Milde, Stormgaden 203, 2den Sal.'

Jeg fik mig altså endnu en overraskelse. Godt nok vidste jeg, at H. C. Lumbye var mest til galop (172 stk.), polka (154 stk.), vals (103 stk.) og polka mazurka (40 stk.), men det var en nyhed, at han praktisk taget ikke havde skrevet hopsaer (6 stk.).

Jeg var nu oppe på 'hele 28' hopsaer ud af mere end 3500 dansemelodier. Mon hopsa da slet ikke var kendt i de miljører i byerne, hvor man fortrinsvis anvendte trykte noder? Jeg ledte videre.

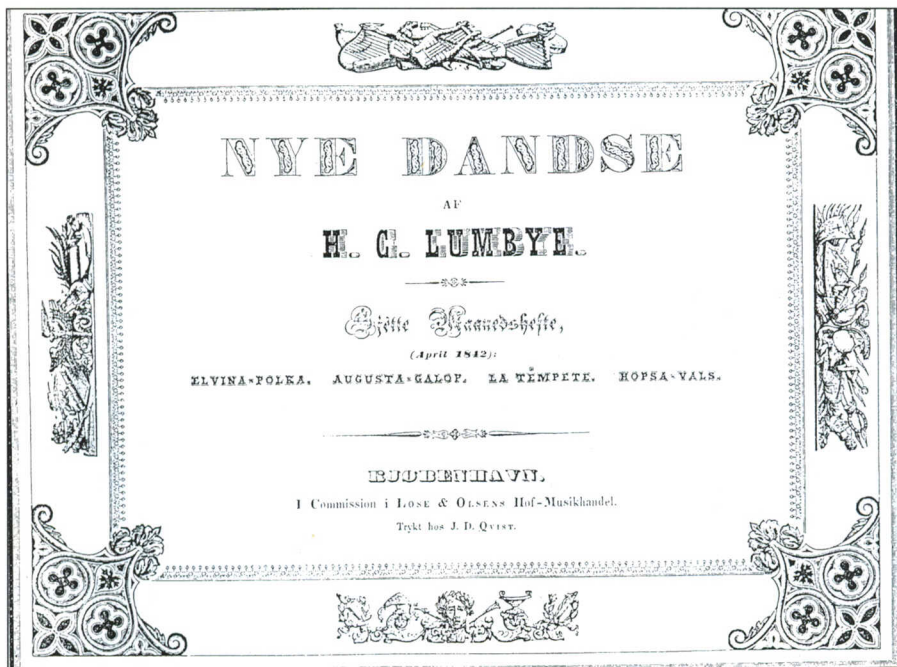
De 6 af melodierne, jeg havde fundet, havde betegnelsen hops-anglaise, som var betegnelsen på hopsa i forbindelse engelskdanse. Jeg undersøgte derfor nogle af de ældste dansebøger, vi har i Danmark. Det er 'Samling af de nyeste engelske Danse med Tourer af Hr. Pierre Laurent' udgivet i 1780-81 af Jacobsen (1726-1795). Samlingen henvender sig til det bedre borgerskab i byerne og består af 3 udgivelser, som alle indeholder noder

og dansebeskrivelser men ingen trinbeskrivelse. De er trykt på både dansk og fransk, og der er i hele samlingen i alt 173 dansebeskrivelser og melodier. I hæfte 2 og 3 fandt jeg i alt 9 dansebeskrivelser, som indeholdt betegnelsen 'Vals', som altså betyder runddans. De 7 af melodierne er i 2/4 takt, 1 er i 6/8 takt og 1 i 3/8 takt.

Da nogle af beskrivelserne er af 'vals på stedet', kan der være tale om gangtrin rundt, men i hæfte 3 dans nr. 68 er sidste afdeling af dansen med navn 'Qu'en dit-es-vous' beskrevet således:

'1ste M. og D. legge den ene haand paa Ryggen af hverandre, den anden holde de forud, og gjøre saaledes Vals i det de føre til toppen, dernæst kaster de af'. Altså en variant af almindelig fatning, hvor man danser rundt og op gennem rækken. Da man danser rundt, er der altså mulighed for, at man har danset hopsa, eller noget der ligner.

Det kunne være interessant at vide, om det var hopsa, de dansede dengang, men hvis det nu var, så kan det alligevel ikke ændre ved det faktum, at det ikke er ret mange 'hopsa-danse' ud af 173. Hopsa har måske været kendt på dette tidlige tidspunkt men var altså ikke særlig udbredt.

H. C. Lumbyes 'Nye Danse' – 1842 med en Hopsa Vals. Af de 6 hopsaer af Lumbye er de 3 fra 1834 og 1 fra henholdsvis 1841, 1842 og 1850.

Forsiden af Jacobsens samling hæfte 3.

Der var nu tilbage at undersøge, om hopsa var nævnt i den såkaldte almindelige litteratur – altså bøger, hvor der ikke er dansebeskrivelser eller musik, samt at undersøge hvor kendt hopsa var efter 1854, hvor Musikfortegnelsen slutter.

Artiklen fortsættes derfor i næste nummer.

Kildehenvisning:

1. Dansk Musikfortegnelse 1. del 1750-1854, Dan Fog, København 1979.